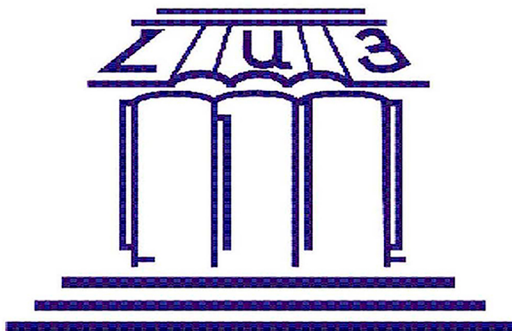

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
նչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

371

ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 9

Ե-36

Ս. ՇԱՅԿԻՑ

ԿՅԱՆՔՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԵԼԸ

2
===== ՅԵՎ =====

ՆՐԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԾՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ 1926 թ.

1 MAR 2010

№ 9 ՄԱՆԿԱՎԱՐԺԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 9

Ս. ՇՈՑԿԻՅ

371

Շ 36

Մ

ԿՅԱՆՔՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԵԼԸ

3ԵՎ

ՆՐԱՆ ՄԱՍՆԱԿՑԵԼԸ

0880

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀՐԴՏԱՐԱՆԳՆՈՒԹՅՈՒՆ

ՅԵՐԵՎԱՆ 1926 թ.

13 JUL 2013

45.365

I

Մեր չերկիրը համակված է իր կյանքը վերաշինելու մեծ աշխատանքով: Այս աշխատանքը բարդ է ու անչափ ծանր: Բնակչությունը մասնաշաբար ձգտում է դեպի լավագույն կյանք, նոր կարիքներ ու պահանջներ են առաջացել և սուր կերպով զգացվում է այս պահանջների ու նրանց բավարարելու կարելիություն մեջ չեղած անհամապատասխանությունը: Անտարբեր մարդիկ այժմ շատ չկան. ներկա կենցաղի բնորոշ արամադրություններն են—հուզմունք, խռովություն, վորոնումներ, կրքոտ ճառեր, արտասանություններ, հնի և նորի պայքար, ատելություն և հիացմունք:

Կյանքը շարժվել է իր հիմքերից, նոր հիմք է դրվում: Հսկայական ու քառասույն շարժման մեջ ստեղծվում է նոր անտեսություն, սոցիալական նոր հարաբերությունների և նրանց հետ կալած նոր կենցաղի ուղիներ: Հասարակական ամեն մի աշխատանք, ամեն մի կազմակերպություն պետք է համապատասխանեն այն բանին, ինչով վոր խորապես շահագրգռված է կյանքը իր

հիմնական պահանջներով: Մեզ հետաքրքրող հարցը—մանկավարժական գործը յենթակա չե կյանքի պահանջներին ու կարիքներին համապատասխանելու նույն որենքին:

Գլխավոր աշխատանքը, վոր իր մեջ պարունակում է մանկավարժական գործի հիմնական ու ղեկավարող գործը ներկա մոմենտում ծրագրերն են, այն ծրագրերը, վոր առորչվում կըրում են ՊԳՍ-հի (ԳՄԸ) ծրագրեր անունը: Բանվորական չերկար ժամանակ է անցել ծրագրերի հրատարակության որից, թեպետ սա դեռ ևս առաջին շրջանն է: Նրանց վերամշակման գործում զգալի փորձ է կատարվել վոչ միայն պրակտիկ աշխատակիցների մոտ և ղեկավարող որգաններում, այլ և կյանք մտցնելու գործնական կիրառման խնդրում: Ի՞նչ է տալիս մեզ այս փորձը:

Ինչպես հայտնի չե, ծրագրերը պիտի վերամշակվեն տեղական նյութի վրա: Տեղական վերամշակումը հիմնական ցուցմունքներից մեկն էր: Պետգիտխորհը շատ իրավացի չեր նկատել, վոր ծրագրերի վրա աշխատելու չե վոչ թե միայն կենդրոնը, այլ գործի չեն կանչվելու տեղերը, վորոնք գիտեն իրենց պայմանները և այս պայմաններում տարվող աշխատանքի առանձնահատկությունները:

Ամենակարևորը, վոր կարող եր տալ կենդրոնը այն ուղղությունն էր, վորով պիտի ընթանային վերամշակման աշխատանքները: Յեվ այդ արվեց: Վերամշակման ուղղությունը բնորոշվում է այն խիստ կազմակերպությամբ, վոր գոյություն ունի ծրագրերի բովանդակության և մյուս կողմից՝ տեղական պետքերի ու պահանջների, բնական, տնտեսական, կենցաղային պայմանների առանձնահատկությունների մեջ և կախված է հասարակական աշխատանքի այն ծրագրից (պլանից), վոր նախատեսվում է ամեն մի շրջանում: Ի՞նչպես պետք է պատկերացնել այս առնչությունը, ի՞նչպես պետք է տեղական բունույթ (կոլորիտ) տալ ծրագրերին:

Այս հարցի միակ պատասխանն է հենց իրենց թեմաների բովանդակությունը. այն թեմաների, վորոնց վրա աշխատում է՝ և՛ ուսուցիչը, և՛ աշակերտը, և՛ վերջապես ամբողջ դպրոցն ու դպրոցական սիստեմը: Թեմաները պիտի մատչելի լինեն չերեխայի մտքին ու աշխատանքին և պիտի ունենան կենսական ու լուրջ նշանակություն այն շրջանում, ուր դրպրոցն է աշխատում: Վորպեսզի այս խնդիրը լուծված համարվի, վորպեսզի կատարված աշխատանքի ճշտությունն ստուգվի, պետք է գործը հասցնել այն աստիճանին, վոր չերը վերցնենք

ծրագիրը և ուշագրությամբ կարգանք, — կարողա-
նանք ասել. սա վոչ թե ծրագիր է ընդհանրա-
պես, այլ Սիբիրի, Կուբանի, Սարատովի ծրագիր
է... և այդ վոչ թե նրա համար, վոր վերնագիրն
է այդպես, այլ վորովհետեւ ունի համապատաս-
խան թեմաներ ու տեղական բովանդակություն:
Այսպես հաճախ ցուցմունքներ են հանդիպում
ՊԳԽ-հի ծրագրերում, վոր պետք է ուսումնասիրել
տեղական բնությունը, նրա հարստությունները,
ուժերը և մարդկանց գործունեությունը և այն
հասարակական պայմանները, վորոնց մեջ ընթա-
նում է մարդկային աշխատանքը: Ուսումնասիրել
տեղական վայրը իր գլխավոր կողմերով (բնու-
թյուն, աշխատանք, հասարակություն), նշա-
նակում է մեծ արժեք տալ տեղական կարիքնե-
րի ու պետքերի պարզաբանության:

Սակայն ինչո՞ւ համար է կյանքի տեղական
պայմանների ուսումնասիրությունը: Կարծես թե
շատ պարզ է սրա պատասխանը. վորպեսզի հաս-
կանանք, տարբերենք ու զննահատենք այդ պայ-
մանները: Այս բոլորը մեծ հնարավորություններ
են ստեղծում յերեխայի զարգացման համար:
Սակայն չեթե պատասխանն այսպես ձեակեր-
պենք (սովորել՝ հասկանալու համար) այդ շատ
քիչ կըլինի, մինչդեռ ծրագրերի պրոբլեմն այլ
բան էլ է ասում. — դպրոցն ուսումնասիրում է

տեղական պայմանները նաև այն նպատակով,
վոր շփվի նրանց հետ, վորպեսզի դպրոցը բա-
վարար չափով մասնակցի տեղական կյանքին,
հոգսերին ու պետքերին: Ծրագրերը կապում են
դպրոցը կյանքի հետ՝ դպրոցի մասնակցությու-
նը կյանքում կազմակերպելու նպատակով:

Ի՞նչ դուրս չեկավ սրանից:

Այն՝ վոր ծրագրերի վերամշակման համար
անհրաժեշտ այս յերկու պայմաններից — «ուսում-
նասիրությունն» ու «մասնակցությունը» — մաս-
կավարժական շրջանները կանգ առան առաջինի
վրա, մոռանալով յերկրորդը:

Իսկ ի՞նչ չեղավ սրա հետևանքը:

Այն՝ վոր իր կազմակերպված զարգացման
առաջին շրջանում (կազմակերպելու սկիզբը հա-
մարելով ծրագրերի հրատարակությունը) մեր
դպրոցը դիտում է, եքսկուրսիաներ է կատա-
րում, նյութեր է հավաքում, բերում այդ նյու-
թերը դպրոց, մշակում, շարադրում, պլակատ-
ներ ու դիադրամներ է կազմում և հետևանքնե-
րը ցուցադրում դպրոցական ցուցահանդեսնե-
րում: Վեր դպրոցին է հատուկ այս. իհարկե ի-
լլուստրատիվ դպրոցին և վոչ՝ աշխատանքային:
Մենք յերկու տարի սխտեմատիկ աշխատանք
ենք տարել, տքնել, խճճվել ենք ու փաշփաշել
իլլուստրատիվ դպրոցը, ոգտվելով յերեխաների

բիշ թե շատ ակտիվ մասնակցութեան մեթոդներով՝ կյանքը պատկերացնելու, արտահայտելու գործում:

Իհարկե գովելի չեք, վոր կյանքը անդրադառնում եք այդտեղ և վոչ թե առաջվա նման պատկերացվում միայն այն, ինչ տպվում եր կյանքի մասին գրքերում, դասագրքերում և բրիստոմատիաներում: Տարբերութուն կա, բայց իրոք այնքան ել խորը չե այս տարբերութունը: Մեր այժմյան դպրոցում ավելի կյանք ու ակտիվութուն կա, ավելի քիչ ե գրքի գերն ու նշանակութունը, բայց և այնպես սկզբունքորեն մենք կանգնած ենք quasi—աշխատանքի*) դպրոցի այն գրքերում, վորոնց վրա կանգնել եր ու կանգնած ե այժմ նոր դպրոցը. գերմանական, շվեյցարական, բելգիական, անգլիական, ամերիկական դպրոցը վորոշ չափով տարբերվում ե սրանցից:

Պետք ե ընդունենք, վոր աշխատանքի դըպրոցն այնպես, ինչպես վոր ըմբռնում ենք, մեզ համար անհրաժեշտութուն ե. սա այն դպրոցն ե, վոր կազմակերպում ե թե կյանքի ուսումնասիրությունը յեվ թե դպրոցի մասնակցությունն այդ կյանքում:

ՊԳԽ-ի (ԴԿԸ) ծրագրերի բովանդակութունն ըստ եռության վերաբերում ե մինչև— ուսական կենդրոնական ուսյոնին, ավելի ճիշտ՝

*) «Իրը-թե» աշխատանքի դպրոց:

Մոսկվայի շրջանին. յերևակացեք այդ ծրագիրը Սև ծովի Կովկասյան ափերին— Սոչիում, Բաթում— մում կայն, ուր ձմեռ չի լինում: Ի՞նչպես եք վարվելու այստեղ ձմեռային թեմաների հետ: Մինչգեռ մենք այս առիթով դժգոհութուններ լսել ենք, վոր ծրագրերը հեռու չեն մեզանից, իսկ ձմեռային աշխատանքների նյութ պարունակող դասագրքեր չկան: Ի՞նչպես վարվել Ուզբեկստանում, Սիբիրում, Մերձամուրյան շրջանում կայն: Ի՞նչպես հարմարեցնել բոլորովին տարբեր պայմաններում ապրող մեր բազմազան ժողովուրդներին, վորոնք նույնպես ցանկանում են իսկական դպրոց ունենալ, դպրոց, վոր հարմարվեր տեղական կյանքից ու պայմաններից բղխող առանձնահատուկ կարիքներին: Յեվ միթե դպրոցը միայն մի ձևով ե բավարարելու այս պահանջներին— դպրոցական տետրերում արտահայտել տեղական կյանքը: Յեվ միմիայն այդ:

Այսպես մենք չենք լուծիլ այն հիմնական խնդիրը, վոր անհրաժեշտ ե մեր այժմյան դըպրոցին: Այս խնդիրը կրկարողանա լուծել միայն կյանքի մեջ մասնակցութուն ունեցող դպրոցը: Սա չե լինելու մեր աշխատանքի հաջորդական ետապը: Սակայն չպետք ե նսեմացնել, ապարդյուն կամ վնասակար համարել այն աշխատանքը, վոր կատարել են մեր դպրոցները ծրագրերի

վերաբերմամբ: Ուրիշ կերպ չեր ել կարող լինել, ինկատի ունենալով մեր միջոցները, ուժերն ու պատրաստականությունը: Դժբախտություն չե, վոր մենք սկզբում ստացանք իլյուստրատիվ և վոյ թե աշխատանքային ուղիներով, չեթե միայն կանգ չենք առնիլ առաջինի վրա և չենք վորոշիլ՝ բավականալ նրանով, կատարելագործել այն, փոխանակ կենսական դպրոցի իսկական մեծ ուղին անցնելու: Այս դեպքում անցյալ չերկու տարին (թերևս դեռ հարկադրված լինենք մի չերկու տարի ևս ավելացնել) մենք կըհաշվենք իրբե աշխատանքի դպրոցի նախապատրաստություն շրջան:

Սա մի դժբախտություն չե: Սակայն իրոր կարող ե դժբախտություն լինել, չեթե դպրոցական աշխատանքի ուսումնական կողմերը վտարեն կենսական խնդիրները. այդ դեպքում արդեն մեր դպրոցը չերբեք չի դառնալ աշխատանքի դպրոց: Իսկ վոր այս վտարումը փաստ ե և կատարվում ե, մեզ կարող ե համոզել այս բանում կոմպլեքսային սիստեմի վրա կատարվող աշխատանքի բնույթը:

Ինչպես հայտնի չե, ծրագրի մեծագույն դժվարությունները կայանում են նրանց կոմպլեքսիվ կառուցվածքում: Յեթե ծրագրերի մշակման գործում առաջնակարգ տեղը տալիս ենք միջա-

վայրի տնտեսական-սոցիալական և կենցաղային կարիքների արտահայտման, չերկրորդ բնորոշ կողմը լինելու չե, անպայման կոպլեքսականությունը, այսինքն՝ դպրոցում և դպրոցից դուրս վորոշ շրջանում տարվող աշխատանքին վերաբերող գլխավոր ու հերթական թեմայի մշակման համար զանազան նյութերի ու կրթական միջոցների միացումը:

Թե ինչ նշանակություն ունի թեմայի ընտրությունն ու ինչով ե պայմանավորված այդ ընտրությունը, մենք արդեն խոսել ենք. գլխավորն այն ե, վոր թեման լինի ռեալ, կենսական, բղխի դպրոցը շրջապատող միջավայրի կարիքներից և համապատասխանի չերեխաների ուժերին ու խտրեաներին:

Նյութերը (նաև նրանց հաջորդական կարգը) ընտրելու համար մենք հանձնարարում ենք հետևյալ միջոցը.

1. Պատասխանել՝ ի՞նչ ե ներկայացնում այն շրջանը (ռայոն), ուր աշխատում ե դպրոցը, և ի՞նչ աշխատանք պետք ե կատարել այդ շրջանում:
2. Ի՞նչպես ե անցնում չերեխաների կյանքն այս շրջանում և ի՞նչ պետք ե անել՝ նրա (չերեխական) բարելավման համար:

3. Կազմել այն գործերի ցանկը, ուր դրպրոցը կարող ե վորոշ մասնակցություն ունենալ,

գործեր, վորոնք վերաբերում են շրջապատող հասարակության (քաղաք, գյուղ, գործարան), բնությանը և մանուկ բնակչությանը:

4. Այս «գործերը» բաշխել ըստ տարվա ընթացքում կազմվելու ժամանակի և համաձայն դպրոցական խմբերի՝ ըստ տարիների:

5. Վորոշել՝ ինչո՞վ են զինվելու չերեխաները կազմակերպված ու զիտակցաբար նվաճելու համար այս գործերը, այսինքն՝ ինչ ունակություններ ու գիտելիքներ են անհրաժեշտ չերեխաներին այս բանի համար:

6. Ծրագրի շուրաքանչյուր թեմային կապել չերեխաներին մատչելի այս կամ այն կենսական խնդրի (գործի) գործարանական կիրառումը:

Այս տեսակետից ի՞նչ է նշանակում մշակել թեման: Այդ նշանակում է՝ հասցնել գործնական վախճանին, ռեալ գործով սեփական ունակություններին ու գիտելիքներին ստուգման: Կոմպլեքսային պրոբլեմի այսպիսի դրուժյունը կապում է այն շրջապատի կյանքի հետ, տալով այդ կապին գործոն բնույթ ու հասարակական ուղղություն, իսկ թեմայի մշակումը դարձնելով պարզ ու բնական:

Իսկ ի՞նչ է ստացվում գործնականում: Ընդհանրապես կարելի չէ հաստատել, վոր կոմպլեքսների մշակման ու կիրառման գործում նկատ-

վում է մեծ արհեստականություն և կաշկանդում: Գերակշռում է ձևական՝ վերաբերմունք դեպի ծրագրերը: Ճկունություն ու կենդանություն փոխարեն մանկավարժական աշխատանքում մենք տեսնում ենք ծրագրի բոլոր կետերին ստրկորեն հետևելու ցանկություն, վախ՝ նրա ձևակերպումներից շեղվելու, մանրամասն ու հոգատար մշակում այսպես կոչված «սյունյակներին» (վորոնց թիվը հասցնում են 24-ի), — և այս բոլորը չափազանց ծանրացնում ու բարդացնում է ծրագրերի աշխատանքը: Առհասարակ պետք է ասել, վոր ծրագիրը դարձել է վոչ թե սկզբունք, այլ կուռք, և նրա տառացի գործադրությունը չքացնում է այն լրջությունը, վոր դրված էր ծրագրի հիմքում:

Կրկնվում է նույն պատկերը, ինչ վոր տեսնում ելինք ծրագիրը կյանքի հետ կապելու փորձերում: Ինչպես վոր այնտեղ ստեղծվում էր ելլուստրատիվ կապ, այնպես էլ այստեղ ուսումնական կոմպլեքսները բոլորովին մթազնել են նրանց կենսական, ավելի ճիշտ՝ առօրյա, պրակտիկ նշանակությունը:

Ինչի՞ց առաջացավ այս:

Մենք կարծում ենք՝ այս բանը կարող էր առաջանալ և նրանից, վոր հին սովորություն համաձայն ծրագրերը դպրոցի ներքին գործ է համարվել, նրա

ուսումնասական աշխատանքի գործ և դժվար ե մարսվում այն միտքը, վոր (Մ. Պետտրակի հաջող ձևակերպման համաձայն) դպրոցի ծրագիրը կարող ե դառնալ կենսական ուղեցույց ուսուցչի և դպրոցի համար, վերջինիս հասարակական աշխատանքների պլանը: Կարող եր առաջանալ և այն բանից, վոր բառացի կատարելն ավելի հեշտ ե, քան անձամբ աշխատելը, նաև այն բանից, վոր ծրագրերին ուղեկցող բացատրությունների հեղինակները չափազանցության հասցրին «ուսումնասիրել» բառը և քիչ ուշ դարձրին այն բանին, թե ինչպես պետք ե տեղերում աշխատեն ծրագրերի վրա:

Պետք եր այնքան պարզ կերպով շարադրել բովանդակությունը (տեքստը), վոր չերեխաներին անգամ միանգամայն հասկանալի լիներ: Ըստ չերևույթին պետք ե դեռ ևս աշխատել ծրագրերի վրա, ոգտվելով տեղերի թե բանավոր (զրույցներ պրակտիկ աշխատողների հետ) և թե գրավոր (նյութեր, հոդվածներ, հաշվետվություններ) լայն փորձից:

Սկզբում մենք հիշեցինք պրոբլեմների հրակայական թափը, վորոնց վրա լարված կերպով աշխատում ե մեր արդի կյանքը: Բայց քիչ ե ասել՝ թափը այդ պրոբլեմների խորությունն ու բացառիկ դրությունն այնքան նշանակալի չե,

վոր սոցիալական աշխատանքի վորևե բաժին անկարող ե մի կողմ քաշվել, իր մասնակի գործը տանելու նպատակով: Այսպես ել դպրոցը. նա պետք ե ապրի. հուզվի ու հաղթահարի այն հիմնական խնդիրները, վորոնք կանգնած չեն այժմյան նոր վերաշինվող հասարակության առաջ: Հասարակական աշխատանքի տեսակները պիտի ղեկավարի դպրոցի ամեն մի քայլը,— ուղղությունները, մեթոդները, ծրագրերն ու կազմակերպությունը: Դպրոցը պիտի ձգտի գրավել իր տեղը կյանքում:

II

Հասարակական ինչ տարրերի հետ շփվելու չե դպրոցը և ինչի՞ չե ձգտելու այս հաղորդակցության ընթացքում՝ իր հիմնական նպատակին հասնելու, հասարակական կյանքին իր ուժերով, միջոցներով ու կազմակերպությամբ մասնակցելու համար:

1. Դպրոցը գործ ունի անհատ չերեխայի հետ և հաղորդում է չերեխայի համար կենսական նշանակություն ունեցող ունակություններ ու գիտելիքներ: Սմենագլխավոր ունակությունն է— իմանալ աշխատել և իր գիտելիքները կիրառել կենսական պարզ խնդիրների իրականացման գործում, հոգալ իր առողջության մասին, աշխատել ֆիզիքապես և մտավորապես, կազմել իր աշխատանքների ծրագիրը և գործնականում ստուգել այն: Գլխավոր գիտելիքն է— հասկանալ այն հիմնական նպատակները, վոր առաջադրում է ներկա կյանքը և ըմբռնել ու տարբերել այն միջոցները, վորոնք տանում են դեպի այդ նպատակների իրականացումը: Յերեխան պիտի իմանա աշխատել ուրիշների հետ միասին:

2. Դպրոցը պետք է լինի շփման մեջ մանկական հասարակության հետ: Յերեխայի անհատական կարողությունները ձգտում են հասարակական նպատակների, ուստի և դպրոցը կազմակերպում է մանկական հասարակություն կամ նրա պատկերը և նրա կազմակերպմանը: Մեծ նշանակություն ունեն մանավանդ մանկական գործնական կազմակերպությունները, այսինքն՝ չերեխաների միացումը արտագրական, գյուղատնտեսական, կոոպերատիվ խնդիրների շուրջը, վորոնք պետք է ծածկեն ամբողջ չերկիրը: Այս բանը, ի միջի այլոց, մեծ կաշունություն կրտա մանկական խմբերի հասարակական-քաղաքական համախմբման: Դպրոցը պետք է կարողանա ընտրել այն պիսի «գործեր», վորոնք հասարակական արժեքով հանդերձ, մատչելի և պիտանի լինին մանուկ բնակչության կազմակերպության համար: Մանկական մասսայական շարժման նախաձեռնությունը չերեխաների մեջ դպրոցը պետք է խրախուսի:

3. Դպրոցը շփվում է անհատ ընտանիքի հետ: Մենք պետք է հաշվի առնենք ուժերի ու միջոցների այն նշանակալի քանակը, վոր ծախսում է ընտանիքը իր չերեխաների դաստիարակության վրա: Յեթե մենք դպրոցի առաջ լուրջ կերպով դնում ենք նրա հասարակական դաստիարակչական խնդիրները և այս բանի համար առանձնա-

հատուկ միջավայր ենք կազմակերպում, չպետք է մոռանանք նաև այն, վոր յուրաքանչյուր ընտանիք ունի իր դաստիարակչական ծրագիրը, վոր շատ հաճախ գնում է այլ ուղղությամբ, քան դպրոցի աշխատանքները: Դպրոցի առաջնակարգ խնդիրն է— չեզոքացնել ընտանիքը յերեխաների դաստիարակության գործում, սակայն այս՝ անիրագործելի չէ: Յերկրորդ նպատակն է— ներգործել ընտանիքի վրա, վորպեսզի վերջինս, չխանգարի դպրոցին իր անելիքի մեջ և ընդհակառակը՝ աջակցի նրան:

4. Առանձին ընտանիքների հետ տարվող աշխատանքը կարող է արդյունավետ լինել միայն վորոշ պայմաններում, կոոպերացնելով դպրոցի աշխատանքների շուրջը ընտանիքների վորոշ խմբեր:

Այս միացնող մոմենտների շարքում առաջին տեղը կարելի չէ տալ յերեխայի կանոնավոր ուժժիմին ընտանիքում՝ դպրոցի հսկողության ներքո: Փորձը ցույց է տալիս, վոր ընտանիքները սիրով են ընդառաջ գնում դպրոցի գործնական միջամրտության ընտանիքի կյանքի պայմաններում: Այս դիտողությունը ճիշտ է թե՛ քաղաքի և թե՛ գյուղի ընտանիքների վերաբերմամբ: Ընտանիքը շահագրգռված է, վորպեսզի շատ ժամանակ ու միջոցներ չծախսի յերեխաների վրա, վոր շատ

հաճախ արդյունք է անկանոն դասավորվող կյանքի և մեծ մասամբ պայմանավորված է յերեխաների խնդրով: Ընտանիքների կոոպերացումը փոխադարձ ոգնության, կոնսուլտացիայի, մանկավարժական փորձերի ու միջոցների ստուգման սկիզբն է և վերջիվերջո ավելի առողջ պայմաններ է ստեղծում յերեխաների ընտանեկան կյանքում:

Նման մանկավարժական կոոպերացիայի ամրացման նպատակով յերկրորդ միջոցն է կադրերենի, կոշիկների, մթերքների ընդհանուր գնումներն ընտանիքի հետ, հագուստի ձեռն ու կարելը, դրպրոցի և ընտանիքի համար թղթի, գրքերի և այլ պիտույքների միասին ձեռք բերելը:

Ընտանեկան խմբերը միաձուլող յերրորդ մոմենտն է— կազմակերպել կուլտուրական ակումբներ, միասին աշխատել, դասախոսություններ, զեկուցումներ, համերգներ և ընթերցանություն կազմակերպել ակումբի անդամների համար:

Հիշյալ յերեք մոմենտներում ել դպրոցը կազմակերպչական լաջն մասնակցություն է ունենալու: Այստեղ նա կենցաղային դեր է ստանձնելու. շրջապատող միջավայրից իր կենցաղը հոգատարությամբ պաշտպանող հին ընտանիքը բնականաբար դանդաղեցնելու չէ նոր ծրագրերի կենսագործումը՝ յերեխաների դաստիարակությունը իր անձնական գործը համարելով:

5. Յեթե իրոք ընտանիքի հետ դպրոցի տա-
րած աշխատանքը հետապնդի ընտանեկան ուժի-
մը հողուտ չեղեխանների փոփոխելու խնդիրը, յե-
թե այս գործում դպրոցն զգալի հաջողություն-
ների հասնի, իր գործի կենսական կազմակերպ-
ման մեջ նա խոշոր քայլ արած կըլինի: Բայց սը-
րա վրա կանգ չի առնելու. նա ընտանեկան-«ծը-
նողական» դպրոց չի դառնալու, այլ պետք է
ձգտի հասարակական դպրոց դառնալու:

Արդարև, յեթե դպրոցը նպատակ է դնում
մասնակցել շրջապատի կյանքին, նա պիտի ընդ-
հանուր աշխատանք տանի այն հիմնարկների հետ,
վորոնք կազմակերպում են տվյալ միջավայրը և
սերտ կերպով շաղկապվում են դպրոցի առօրյա
պահանջների, դժվարությունների ու նվաճումնե-
րի հետ: Ընդհանուր աշխատանքի գործնական ու
ճիշտ մերձեցում ունենալ գործարկումի, գյուղ-
խորհրդի բնակարանային ընկերությունների հետ
այնքան ել հեշտ չե և պահանջում է վորոշ ժա-
մանակ ու հմտություն: Բայց և այնպես սա՝ ժա-
մանակակից դպրոցի կարևորագույն խնդիրներից
մեկն է:

Այսպիսով առաջին հերթին պետք է ոտեղ-
ծել ընդհանուր կուլտուրական աշխատանք տե-
ղական հասարակական հիմնարկների հետ, վո-
րոնք կազմակերպում են դպրոցին շրջապատող

միջավայրը: Կարելի չե խոսել գործնական շինա-
բարության բոլոր կողմերն ընդգրկող պրակտիկ
ծրագրերի մասին: Գործնականում մեծ դժվա-
րություններ են հանդիպում այս բանում. ինչ-
քան մեզ հաջողվել է նկատել, այդ դժվարու-
թյուններն առաջանում են վոչ թե մեր անկա-
րողությունից, պակաս հետաքրքրությունից կամ
տեսական պատրաստականության մակարդակից,
այլ միջավայրի տվյալ պայմաններում մեր անե-
լիքը չհասկանալուց: Հաճախ լսում ենք. «Տա-
րիներ շարունակ աշխատում եմ, միշտ վորոնել
եմ, սակայն չգիտեմ. ի՞նչ է անելու դպրոցը
քաղաքում, գործարանում...»: Ավելի պարզ են
թվում գյուղի աշխատանքի հետ կապված խըն-
դիրները, սակայն սա ել ճիշտ չե. պրակտիկ
աշխատավորները շեշտում են գյուղի մոտեցման
դժվարությունները և հասարակական աշխատա-
վորների գլխավոր մասը խմբվում են քաղաք-
ներում ու գործարանային շրջաններում: Յեվ
այսպիսով այս ամենապարզ ու ամենակարևոր
խնդիրը՝ ինչպես վարվել տվյալ պայմաններում
և որեկտրվ կերպով քիչ թե շատ անսխալ ուղին
գտնել, դառնում է միաժամանակ և ամենա-
դժվար խնդիրը: Դպրոցը մենակ չի կարող լու-
ծել այս խնդիրը: Հաջող աշխատանքը ուժերի
հսկայական լարումն է պահանջում. կըթողնես,

ամեն ինչ կրքալքալի. մեր կազմակերպությունները լավ չեն միացվում սոցիալական շաղախով:

Սակայն չեթե գործն այնպես դնենք, վոր մի կուլտուրական աշխատանք անդրադառնա տնտեսական կազմակերպության վրա, այսինքն՝ ըստ իր ուղղության նպատակահարմար լինի և ըստ կիրառման գործնական բնույթ կրի, սոցիալական շաղախն այդ դեպքում կըսկսի հետզհետե ուժեղ գործել: Ընդհանուր ծրագրում դպրոցն իր վրա ե վերցնում չերեխաների հասարակական խնամքի մեծագույն մասը, անկախ այն հանգամանքից՝ դպրոց հաճախում են նրանք թե վոչ: Այս նպատակի համար ընտանեկան նուշնիսկ ուժեղ կոոպերատիվի ուժերն անբավարար են, մանավանդ նա չի ել շահագուլամ հասարակական լայն աշխատանքով. յուրայինների մասին ըստ հարկի հոգալը քիչ բան չե նրա համար:

6. Մինչև այժմ, խոսելով այն սոցիալական ուժերի մասին, վորոնց հետ դպրոցը գործնական կապ ե սահմանում, մենք ինկատի չենք ունեցել դպրոցն անմիջապես շրջապատող միջավայրն ու նրան կազմակերպող որգանները:

Պետք ե վորոշակի պատկերացնել, վոր միայն տեղական միջավայրն անկարող կըլինի մշակել որեկտիվ ու ռեալ աշխատանքի իսկական

ուղղությունը և տալ այն հատուկ ոգնությունը, վոր վեր ե տեղական սահմանափակ կարողություններով ոժտված վորեւե կազմակերպության ուժերից: Ուրեմն դպրոցը պետք ե լուրջ կերպով հետաքրքրվի նաև այն լայն հասարակության ընդարձակ խավերն ընդգրկող որգաններով, հիմնարկներով ու միություններով, վորոնք կարող են ոգնել թե աշխատանքի ուղղությունն ընտրելում, թե գործնական խորհուրդներով՝ հրահանգներով, կատարածի ստուգմամբ և այլն. այդպիսիներն են՝ գավառական ու նահանգական մասշտաբով գործող որգանները: Անցնում ե մեծ մասամբ պատահական բնույթ կրող անհատական փորձերի, ուժերից վեր ծանրաբեռնումների, եներգիայի անհաշիվ վատնումի, սուբեկտիվ ծրագրների ու կամայական գնահատանքների ժամանակամիջոցը: Անցնում ե, բայց չի անցնիլ բոլորովին: Վերոհիշյալ նկատառումներն ի հարկե չեն ժխտում այն բոլորը, ինչ վոր կարելի ե, ինչ վոր կարելի չե քաղել նոր խնդիրների առաջադրություններից և նոր ուղիներ գծելու ինքնուրույն փորձերից:

Սակայն թող ինքնագործունեությունն ավելի հաշվի առնի կյանքը և սկզբունք չդարձնի Ամերիկայի գյուտը: Ուրեմն պետք ե հանգել այն մտքին, վոր դպրոցը սովորի միասին աշխատել:

կառավարութեան, խորհրդ. որդաններին, կոոպերատիվ հիմնարկների, բժշկի, դպրոցատնտես ինժեներների հետ հայրն: Այս բանը կողմնի նրան աւելի վստահ աշխատելու և ավելի լաշն հայացքով ընդգրկելու իր գործը:

Կարող ե թվալ, վոր դպրոցական աշխատանքի մեր մատնանշած շրջանները շատ քիչ առնչութիւն ունեն ուսումնական թեմաների մշակման, դասավանդման կոմպլեքսային սիստեմի և այն նյութի հետ, վոր յենթակա չե մշակման, մի խոսքով այս բոլորը շեղում են դպրոցը իր հիմնական մանկավարժական խնդիրներէից: Մենք այդ կարծիքին չենք: Մենք կարծում ենք, վոր ՊԳԽ-հի ծրագրերի կենսական բնույթը չի կարող իրականանալ միմիայն դպրոցական կազմակերպութեան ուժերով: Ծրագրերը վոր թե միայն խոսում են նոր նյութի, նոր կոմպլեքսային դասավորութեան մասին. նրանք ալահանջում են մանկավարժական աշխատանքին մասնակից դարձնել բնակչութեան լաշն խավերը, վորոնք կառուցում են կյանքը և այդպիսով ալ միջավայր, ալ նյութական պայմաններ, ալ սոցիալական հարաբերութիւններ, ալ կենցաղ են ստեղծում չերեխաների կյանքի համար: Պետք ե հետզհետե սովորենք ավելի լաշն

հայացք ունենալ մանկավարժական գործի վերաբերմամբ. մանկավարժական աշխատանքը մասաների մեջ ամենից շատ տարածված գործերից մեկն ե, դժվար ե նրան առանձնացնել և առանձնահատուկ բնույթ տալ նրան: Սա մասնայական աշխատանք ե, ե մեր միակ հիմնական նպատակն ե կազմակերպել մասնայական ջանքերը՝ չերեխաներին, դեռահասներին, չերիտասարդութեանը դաստիարակելու գործում:

Այն մտքով դաստիարակել, ինչպես մենք ենք հասկանում, նշանակում ե, տվյալ միջավայրում կազմակերպել նպաստավոր պայմաններ չերեխաների համար, վորոնք նույն միջավայրից են վերցնում իրենց աշխատանքի մոտիվներն ու նյութերը: Չի կարելի խոսել միայն հատուկ դպրոցական շենքերում արտահայտվող մանկավարժական պրոցեսների մասին. ավելի ճիշտ կրկիններ վորոշել միջավայրի — գլուղի, գործարանային թաղամասի, քաղաքի, չերկրի — մանկավարժական պրոցես, այսինքն այն, ինչ յենթակա չե մեր ուսումնասիրութեան և կազմակերպութեան՝ ըստ մեր միջոցների և ուժերի: Նման մանկավարժական կազմակերպութեան հիմքը մենք կարող ենք այժմ ել դնել: Այս ուղղութեամբ կոնկրետ քայլերը մեր այժմյան ծրագրի կետերն են կազմելու: Այստեղից կարելի չե անցնել և

կամպլեքսային սիստեմին և կոմպլեքսային թեմաների մշակման: Իհնչ կընշանակի նյութերի այս ուղղութիւնով մշակելը: Մեր կարծիքով նյութը մշակել, նշանակում է ձեռք բերել այնպիսի դրութիւն, վոր հնարավոր լինի փոփոխութիւն մտցնել յերեխաների վարքի, ուժիմի, աշխատանքի մեջ: Այս բանին կարելի չէ հասնել համապատասխան կերպով փոփոխելով այն միջավայրը, ուր ապրում է յերեխան: Իսկ միջավայրի փոփոխութիւնը հնարավոր է միայն մասնակցութեամբ այն կենդանի ուժերի՝ յերեխա թե չափահաս, վորոնք ստեղծում են այդ ուժերի միջավայրը: Այսպիսով այդ ուժերի մասնակցութիւնը դպրոցի աշխատանքներում անխուսափելի չէ:

Մշակել «Առողջութիւն» թեման նշանակում է իմանալ, հոգալ այդ առողջութեան մասին, ձեռք բերել համապատասխան ունակութիւններ ու գիտելիքներ: Մշակել մի կամ միքանի թեմաներ աշխատանքի մասին, նշանակում է՝ իմանալ աշխատել, իմանալ սեփական աշխատանքը կազմակերպել և ուրիշներին աշխատակցել: Ամեն մի թեմա ուղղակի կամ անմիջական կերպով կամ վորոշ նախապատրաստութեան համար անհրաժեշտ ընդմիջումից հետո կոնկրետ կերպով արտահայտվում է յերեխայի կյանքի այն կողմի փոփոխութեան մեջ, վորին վերաբերում էր տվյալ թեման:

Յերեխաների համար՝ նրա սովորելը մեծ չափով իմաստավորվում է սրանով:

Յես սովորում եմ— և ահա ինձ համար ապրելն ավելի լավ է ու հետաքրքրական. յես սովորում եմ և իրենց գործով զբաղված չափահասների վերաբերմունքը, վորոնց հետ յես կը ծանոթանամ «յերբ մեծանամ», փոխվում է. ինձ հաշվի չեն առնում. ինձ «բանի տեղ են դնում». յես սովորում եմ և ձեռք եմ բերում ընկերներ, վորոնց հետ կառուցվում է կյանքի նոր ձևեր, յես սովորում եմ և միանում իմ կյանքի մեծ հոսանքին, վոր արդեն ճանաչել եմ և սկսում եմ հասկանալ. յես սովորում եմ և քանի շատ եմ սովորում, այնքան ավելի չէ գործը յեռում իմ ձեռքում,— ահա այն տրամադրութիւնները, վոր համակելու չեն մեր պատանեկութեանը նոր դպրոցի և նրա ծրագրի վերաբերմամբ: Այս կարելիութիւնների հանդեպ չի կարելի անտարբեր մնալ:

Կարելի՞ չե հեշտությամբ տիրապետել նման ծրագրին. սակայն կարևորը վոչ թե հեշտությունն ե կամ արագությունը, այլ այդ ծրագրով հաստատ մոտեցումը կյանքին: Պետք ե շատ մեծ զգուշությամբ մոտենալ այն բոլոր հրաշքներին, վորոնք իբր թե վոտից գլուխ վերափոխում են ուսուցչին, աշակերտին, դպրոցն ու բնակչությունը: Հրաշքներ տեղի չեն ունենում և կարիք ել չկա: Մեր ծրագրերից վոչ մի հրաշք չենք ըստպասում: Մեր ծրագրերն իհարկե մեծ և լուրջ կարևորություն ունեն և դատարկ ձեռքերով չի կարելի մոտենալ այդ գործին: Վերևը մենք մատնանշեցինք այն կապերը, վոր սահմանում ե դրպրոցը յերեխաների, ընտանիքի և հասարակական կազմակերպությունների ու հիմնարկների հետ իր ծրագիրը կենսագործելու, իր թեմաները—գործերն իրապես մշակելու համար: Այդ ցուցմունքներն ունին այն նշանակությունը, վոր աշխատանքի դպրոցի ծրագիրն անխուսափելիորեն կառուցելու չե իր կազմակերպության բարդ մեխանիզմը՝ իր կենսական աշխատանքն իրագործելու

համար: Նրանց հիմնավորումն ե այն փաստը, վոր մանկավարժական պրոցեսը, յերեխաների ձևակերպումն ու դաստիարակությունն ամբողջովին դրպրոցով չի սահմանափակվում, վոր մենք շեշտելու չենք դաստիարակության հիմնական գործոնները՝ բնությունը, տնտեսությունը (եկոնոմիկա), կենցաղը, սոցիալական կազմակերպությունը, վոր մեր գործն ե. աշխատել, վորպեսզի այդ գործոնները հետզհետե ավելի նպաստավոր դառնան մանկան միջավայրի համար: Աշխատել, իհարկե խիստ ե ասված. տվելի ճիշտ կըլինեն ասել՝ մեր գործն ե մեր լուծման մտցնել այս գործոնները փոփոխելում, ընդունելով այն իբրև մանկավարժական գործոններ: Ժամանակակից ուսսական մանկավարժության խնդիրն ե—սոցիալական մանկավարժության նոր շրջանները մշակել (գուցե կարևոր լինի գործածել տնտեսական, կենցաղային մանկավարժության տերմինները). սուբյեկտիվ, փորձնական (եմպիրիկ) մանկավարժությունից, ուսուցչի անձնավորության հետ կապված առանձին հաջողություններից ու անհաջողություններից մենք անցնում ենք դեպի որչեպի մանկավարժությունը, վոր մեր հաջողություններն ու անհաջողությունները վնասում ե կյանքի միջավայրի յերևույթների մեջ, վորին չենթակա չեն և վորի ազդեցությունը կրում են իրենց վրա:

Ուսուցիչը գանգատվում է. «Վոչինչ չի հաջողվում անել. չերեխաները չեն աշխատում, կարգապահութիւն չկա, կռվում են իրար հետ, անհանգիստ են, մեկ գալիս են դպրոց, մեկ կորչում են առանց վորեւ պատճառի: Չգիտեմ ինչ անել: Ըստ չերեուլթին չեմ կարող, անընդունակ եմ: Ավելի ագնութիւն կըլինի հեռանալ» և այլն: Փորձենք գտնել պառակտումների պատճառը: Ուսուցիչը նույնն է, ինչ վոր առաջ. չերը նրա գործը հաջող եր գնում: Իսկ գլուղը, այ, նա փոխվել է. իր կենցաղի սուր փոխն է (Ֆազը) նա ապրում—վերափոխվում է: Ի՞նչպէս կարող են հանգիստ մնալ չերեխաները, չերը նրանց չետեւում կանգնած են հալըր, մալըր, չեղբայրը իրենց մանր-մունր հողամասերից ծանր հողսով բեռնավորված: Յեւ ուսուցիչը լավ կանի, չեթե ուշ դարձնի հողաբաժանմանը, իբրեւ դաստիարակութիւն վորոշ գործոնի, վոր ազդում է չերեխաների վարքի վրա, և ձգտի ոգնել գլուղին հողաբաժանման խնդիրը հարթելու գործում: Իսկ նման դեպքերը շատ են դպրոցի կյանքում: Քիչ է ասելը՝ շատ են. դրանք չերեխաներին դաստիարակող գլխավոր փաստերն են: Սոցիալական կյանքի բոլոր չերեուլթները կապված են նշութական միջոցների, ուժերի, ժամանակի ծախսի հետ: Այս ծախսման մեջ կազմակերպութիւն և սիստեմ մը-

ցնել, տվյալ պայմաններում նպատակահարմար ուղղութիւն ստեղծելը նշանակալի չափով կըթեթեացնեն սոցիալական աշխատանքը: Ահա թե ինչն աշխատանքի ծրագրով ընթացող դպրոցը շահագրգռված է սոցիալական չերեուլթներ լուսաբանութիւն, նրանց ուսումնասիրութիւն, և պլանաչափ ծավալման մեջ: Դպրոցը պիտի հիշի, վոր միջավայրի կյանքը—չերեխայի կյանքի վրա ազդող գործոնների կոմպլեքս է:

Փորձենք մի փոքր հաշիվ անել. չեթե ընդունենք վոր մեր չերեխաների ու պատանիների ընդհանուր քանակը մոտ 40 միլիոն է, վորոնց կարիքները հոգալու չե ընակչութիւնը, նաեւ այն, վոր մի չերեխայի կամ պատանու դաստիարակութիւնը (անունդ, հագուստ, բնակարան, հիվանդութիւն, խնամք, ուսումն) ընտանիքի վրա նրստում է միջին հաշիվով տարեկան 75 ռուբլի, կրստանանք տարեկան ծախք չերեք միլիարդ ռուբ. այս չերեք միլիարդը ըստ եութիւն ժողովրդական կըթութան և դաստիարակութիւն վրա ծախսվող ռուսական ընտանեկան բյուջեն է: Մեծ գումար է, վոր արժեր հաշիվի առնել: Մյուս կողմից պետութիւնն ևս իր կենդրոնական և տեղական բյուջեով աճող սերնդի նույն մասսայի վրա ծախսում է մոտ 300 միլիոն. այսպիսով պետական և ընտանեկան բյուջեների փոխհարաբերութիւնն է

1: 10. Պետութիւնն անկարող ե վերցնել իր ուսերին բոլոր ծախսերը (վոր չնայած 3 միլիարդ ե, բայց համեմատաբար շատ ու շատ քիչ ե դեռ ևս): Ուրեմն ի՞նչ ե մնում անել:

Կարծում ենք ճիշտ կրկիններ հետևյալ տեսակետը. 300 միլիոնի միջոցով կազմակերպել յերեք միլիարդի դաստիարակչական գործադրութիւնը. Լուսժողովմատի և նրա տեղական որդանների բյուջեն՝ յերեխանների դաստիարակութիւն ընդհանուր նպատակի համար ընտանեկան բջիջներում տարվող մասսայական աշխատանքը կազմակերպող բյուջեն ե:

Ահա թե ինչո՞ւ անհրաժեշտ ե ուսումնասիրել յերեխանների վրա գործադրվող մասսայական ծախսումների ձևերը, դաստիարակութիւն միջոցներն ու սխտեմները, կազմակերպել նրանց ընտանիքները, կոոպերացնել, ընտանիքի հետ գործնական կապ սահմանել, սովորել կազմակերպված ու անկազմակերպ բնակչութիւն հետ աշխատել, մի խոսքով՝ հասարակական — աշխատանքային դպրոցի աշխատանքի մեթոդները առորդաբար գործադրել: Սա անխուսափելի ու նպատակահարմար ե, սակայն և միաժամանակ հարցի նման գրութիւնը վորոշ չափով փոփոխում ե մեր կազմակերպչական, մեթոդական և ծրագրային պլանները՝ «ուսումնասիրութիւն» հետ միաժամանակ և հոգուտ «մասնակցութիւն»:

Դպրոցական կազմակերպութիւն մի առանձնահատկութիւնը կարելի չե շեշտել այստեղ. մյուս բոլոր հասարակական հիմնարկներից ավելի չե նա շփվում յուրաքանչյուր առանձին ընտանիքի, հետևապէս և յուրաքանչյուր առանձին տնտեսական միավորի հետ: Հասարակական աշխատանքի ուրիշ վոչ մի ճյուղ բնակչութիւն գգալի շրջանների հետ մշտական, համարյա ամենօրյա շփման այդպիսի կարելիութիւններ չունի, ինչպէս դպրոցը: Այս հնարավորութիւնները պետք գնահատել: Իգուր չե, վոր ամբողջ առաջին, մասամբ և յերկրորդ տարին ըստ ծրագրերի հատկացվում ե յերեխային անմիջապէս շրջապատող կյանքի տված նյութերի մշակմանը:

Ահա այն միջանի տեսական նկատառումները, վորոնցով կարելի չե հիմնավորել դպրոցի հասարակական աշխատանքը:

Դպրոցական ծրագրերի կիրառման այս ուղղութիւնը ի՞նչ հեռանկարներ ե ներկայացնում: Մտանանշենք միջանիսը:

Դպրոցական աշխատանքի կարևոր առանձնահատկութիւնը ներկայացնող մշտական շփումը կյանքի հետ՝ լուրջ նեցուկ ե դարձնում այս աշխատանքը մի շարք կուլտուրական մասսայական ձեռնարկութիւններում.

1. Գյուղատնտեսութիւն և կոոպերացիա:

Յերկիրն անցնում է հողամշակման նոր շահանակների, նոր տեխնիքայի և մթերքների մշակման ու սպառման կոոպերատիվ կազմակերպման:

Այս պրոցեսը կարող է և՛ դանդաղել, և՛ արագանալ: Նա դանդաղում է շնորհիվ անսովորության, հին ունակութունների, միջոցների բացակայության, մանավանդ տնտեսութան արդյունքները հաշվի առնելու անկարողության: Եթե տեսնելով աշխատանքի դեպքում առհասարակ հաշվի չի առնվում աշխատող (բանվորական) սւշթը: Ըստ 1923 թ. տվյալների գյուղատնտեսության մեջ միջին հաշվով բանվորական ուշթի մոտ 22 տոկոսը չի ոգտագործած: Ծիշտ հաշվառումը ցույց է տալիս կաթնատնտեսության վրնասը, ներկա դրությամբ ձիեր ու հավեր պահելու փաստավությունը ևայն: Մենք կարծում ենք վոր ուսման չորրորդ տարում թեկուղ տարրական հաշվետարություն մտցնելը գյուղացու տնտեսութան և նրա կոոպերացման հսկայական ոգուտ կրտար, մանավանդ յեթե դպրոցը վարժեցնեը յերեխաներին իրենց սեփական տնտեսութան յերեխաներին իրենց մեջ: Յեթե մենք մեղ պատկերացնենք վորևե գավառում նման հաշվետարական կուլտուրայի կիրառումը բոլոր դպրոցների կողմից, և յեթե դպրոցը տարիների ընթացքում աշխատի այս ուղղությամբ, նա ինքը

կրդաունա վորոշ տեսակի հաշվառման բյուրո և, անկասկած, տնտեսութան տերերին կրհարկադրի ոգավել իր ձեռքերումներից: Յեվ արդարև գյուղում բոլոր ձեռնարկություններին պետք է մոտենալ մատիտը, թուղթն ու թվերը ձեռքին:

Մենք շատ հաճախ վրդովմունքով ենք խոսում ունակութունների ու նրանց ձեռք բերելու մասին: Պետք է մտածել և այն մասին, վոր հաճախ կիրառվեն այդ ունակությունները: Հաշվետարության ունակությունը, վորի մասին խոսում ենք այստեղ, շատ հարմար է գործնականում կիրառել: Բայց հաշվետարությունը—դրպրոցի ընդհանուր մոտեցումն է գյուղատնտեսութան: Դպրոցը կարող է մեծ չափով ոժանդակել նաև գյուղատնտեսական կուլտուրաների տարածման մեջ:

2. Փորձնական կայանի (կալուգայի նահանգում) աշխատանքների շրջանում կա կարտոֆել-քերելու մի մեծ գործարան (գավոդ), վորը պատկանում է տեղական գյուղատնտեսական ընկերություններից մեկին: Նրա գործունեության վողջ հաջողությունը կախված է նրանից, թե ինչ արագությամբ տեղացի գյուղացությունը կուժեղացնի ընդհանրապես կարտոֆելի և մասնավորապես այն տեսակների կուլտուրան, վորոնք պարունակում են ոսլայի (կրախմալ) ա-

ռավելագուշն տոկոս: Ի՞նչ զարմանալի բան կըլինի, չեթե շրջակա բոլոր դպրոցներն ամառային պարապմունքների ընթացքում իրենց աշակերտության մեջ պրոպագանդա մղեն հոգուտ այս տեսակների, հաշվի առնելով բերքն ու չեկամուտը: Դժվար չե այդ անելը: Միևնուշն ժամանակ պետք է նկատի ունենալ բազմաթիվ դրդիչները այն հողատերերի գիտակցության մեջ, վորոնց բանջարանոցներում մշակվում են այս նոր տեսակները և վորոնք չենթարկվում են այս բարեփոխությունն իրենց տնտեսության մեջ որ-ա-ռաջ մտցնելու ազատության: Մեր դպրոցը նման փորձ կատարել է ծաղիկների, պոմիդորի, ելակի վերաբերմամբ և նկատել է վոր՝ վորոշ ունակությունների ու տոկունության դեպքում գործը վատ չի գնում: Իսկ ի՞նչ կապ ունեն նրման աշխատանքները կոոպերացիայի հետ: Այն՝ վոր բոլոր այս ծաղիկները, հատապտղի թփերը, տոմատը, կաղամբը, կարտոֆելը—այս բոլորը մանկական կոոպերատիվ-արտադրական խմբակներ կազմակերպելու միջոց են հանդիսանում և գործող կոոպերացիայի գույրնթաց նպաստավոր միջնորդ տ են ստեղծում կոոպերատիվ շահերի զարգացման համար: Իսկ կարտոֆելի կուլտուրայի և հաշվետվության խաչաձևումն ավելի չե-ռանդուն կերպով կարտահայտվի հավանակա-նաբար:

Այս կամ այն տեղին վորոշակի վերաբերող գյուղատնտեսական կուլտուրանների պրոպագանդայի գործում ըստ չերեույթին պետք է ի նկատի ունենալ հետևյալ չերեք մոմենտները. յուրաքանչյուր ընտանիքի, յուրաքանչյուր տնտեսության հետ վորոշ գործնական կապեր ստեղծել, հետևանքների հաշվառման սահմանումը, կուլտուրայի ներածությունը (բերք, բանվորական ույժի ծախսումն, տեսակի գնահատություն) և առանձին մասնակցողներին (չերեխաներին, դեռահասներին) կոոպերատիվ խմբակ կազմելը, ամբողջ գործը հանձնելով նրան: Չորրորդ մոմենտն է տեղական և շրջանային գյուղատնտեսական կոոպերատիվի և պետական որգանի (հողաբաժին, կոմմունալ տնտեսություն) հետ գործնական կապ հաստատելը, նրանցից հրահանգ կամ փոխադրություն (սերմ) ստանալու նպատակով: Մոտիկ ապագայում, չերք այս կազմակերպություններն սկսեն զարգանալ, անհրաժեշտ կըլինի տեղական լուսբաժիններում հիմնել ֆոնդեր՝ լայն աշակցություն ցույց տալու նպատակով:

3. Աշխատանք կանանց մեջ. չեթե հարց տանք՝ ո՞ւմ հետ է աշխատելու դպրոցը չերեխաների համար առողջ ուժի ստեղծելու նպատակով, պատասխանը շատ պարզ կըլինի. մայրերի հետ: Թե

քաղաքի և թե գյուղի պայմաններում չերեխաների անմիջական դաստիարակության գործում ամենամեծ մասը մոր վրա չե ծանրացած: Մեր կողմերում (կալուգայի նահանգի հյուսիս. մասում բացի աչդ կանաև կնոջ տնտեսությունը, քանի վոր տղամարդկանց աշխատունակ մասը կամ քաղաքում, գործարաններում ե աշխատում կամ տանն ե դբադվում տնայնագործությունը: Հետևապես հաշվետարությունը ամառալին դպրոցը, մանկական «գործերը» և գյուղատնտեսական մշակույթների պրոպագանդան կախված ե գլխավորապես աչն բանից, թե ինչպես կրվերաբերվեն աչդ բոլորին մեր կանաչք: Յեվ չերբ մենք խոսում ենք ընտանիքների և մշտական, շաբաթական, մանր կապերի մասին տեղական տնտեսական միավորների հետ, պետք ե հասկանալ վոչ թե ընտանիքն ընդհանրապես, ալ ընտանիքի հիմնական աշխատավորներին: Աչնպես, ինչպես մենք պատկերացնում ենք աշխատանքի դպրոցի ծրագիրն իր «ուսումնասիրությունը» և «մասնակցությունը», չափահաս բնակչության մեջ վերաբերում ե մեծ չափով կնոջը և հանդիսանում ե իբրև նրա հետ տարվող աշխատանքի անուղղակի մի ձևը: Մեր մանկավարժական ժողովները, ցուցահանդեսները, մսուրներն ու տնային գործնական խնդիրները կապված են մեծ մասամբ կենցաղի փոփո-

խություն հետ, վորին նեցուկ են հանդիսարում կանանց մասսաները: Դպրոցն ստիպված ե հաշվի առնել անահավատությունները, սովորույթները, պասերը, գյուղական նիստ ու կացի ավանդամուրթյունները և շատ բան անհնար ե իրականացնել, չեթե կինը չի հասկանում, անտարբեր ե կամ ղիմադարձություն ե ցույց տալիս: Մի շարք թեմաներ, վոր վերաբերում են առողջության, սանիտարիային, մանկական աշխատանքին, տնարարության կարելի չե ընդունել իբրև կնոջ հետ տարվելիք աշխատանքների հանձնարարություններ:

Ի՞նչ արդյունք կարող ե ստացվել այս համառ, քրտնաշան, մասամբ մանր, անհնորհակալ աշխատանքից, վոր առաջադրվում ե ըստ մեր ծրագրերի կանանց շարժման վերաբերմամբ: Աչն՝ վոր դպրոցը հետագա հասարակական-քաղաքական աշխատանքի համար ստեղծում ե վորոշ մըթնոլորտ, հոգեկան սկզբնական մի խթան: Դպրոցը հանդիսանում ե պիոներ, նախաձեռնող, վորոշ հող ե նախապատրաստում, մանավանդ չերբ նրան հաջողվի չերեխաների կյանքի կանոնավորման, ակումբների, խաղերի, զանազան խմբակների, մսուրների միջոցով զաշտալին աշխատանքների չեռուն շրջանում ազատել կնոջը չերեք դիրքերում միաժամանակ տարվող աշխատանքից:

գլուղատնտեսութիւն, ընտանիք և յերեխաների գաստիարակութիւն:

4. Նույն գնահատանքը մենք կարող ենք ցույց տալ առողջապահական և հասարակական-սանիտարական ծրագրային նյութերի մշակման նախարդող աշխատանքների վերաբերմամբ: Ըստ յերևութիւն դպրոցի կողմից հասարակական աշխատանքների մոտեցումը նպատակահարմար է այս տեսակետից (առողջապահութեան խնամք). սա մի հարց է, վոր սուր նշանակութիւն ունի մեր կյանքում: Խնչպես և բոլոր նախորդ դեպքերում, մենք պետք է նիշենք կենցաղային և հոգեբանական, պետական և հասարակական կազմակերպութիւնների հետագա աշխատանքների համար նպաստավոր միջոցները պատրաստելու համար անհրաժեշտ՝ նախադրյալներ ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը: Յերեք տարվա փորձով մենք համոզվեցինք, վոր դպրոցը կարող է աչնքան յեռանդուն և համոզիչ կերպով տանել բժշկի, հիվանդանոցի, հիվանդութիւնների դեմ պայքարելու պրոպագանդան, վոր յերբ բժիշկը՝ ինչպես այդ հաճախ տեղի յե ունենում, ներկայումս սկըսում է զբաղվել վոչ միայն բժշկելով, այլև նախազգուշացումներով (պրոֆիլակտիկա), սանիտարական խմբակներ կազմակերպելով, նա արդեն համակրանքի յե հանդիպում աչնտեղ, ուր

առաջ միայն անտարբերութիւն եր նկատվում: Վերջիվերջո մենք կըհասնենք աչն մոմենտին, յերբ տեղական բժիշկը, տեղական հիվանդանոցը կամ առբաժինը դպրոցին ամբողջ տարվա առաջադրութիւններ կանեն և դպրոցի միջոցով իրենց ծրագրերը կիրառելու համար նրան կոժանդակեն և ուսումնական պիտուքներ (գրքեր, բրուշուրներ, պլակատներ) կըտրամագրեն: Հարցի լավագուցն դրութիւնը և լուծումը հենց սրանում է կայանում:

Յենթադրում ենք, վոր մասամբ արդեն կատարված կոնկրետ աշխատանքի վրա հիմնված հեռանկարային նկատառումները բավական են, վորպեսզի մեր ծրագրային գործը միայն Լուսժողկոմատի իրավասութեան խնդիր չհամարվի: Կազմակերպչական խնդիրը հանգում է աչն դրութեան, վոր ընդհանուր կուլտուրական աշխատանքին անմիջականորեն մասնակցեն աչն տեխնիկական ուսժերը, աչն գործիչներն ու հիմնարկները, վորոնք աշխատում են մեր մեծ յերկրի շինարարութեան տնտեսական ասպարեզներում, աշխատանքի կազմակերպութեան և հասարակութեան առողջացման ասպարեզում:

Պետք է շոշափել նաև մի կարևորագուցն խնդիր. մեր ուսուցչի համապատասխան պատրաստութեան խնդիրն է, մանավանդ վոր նա՝ ու-

ուցիչը, արդեն ապացուցել է իր աշխատունակութիւնը, նոր ուղիները հասկանալը և նոր դպրոցին մոտենալու զգալի թարմութիւնը: Պարզ է, վոր նրա պատրաստութիւնը պետք է պրակտիկ, առօրյայի ուղիների վրա դնել: Բոլոր այն խնդիրներում, վորոնց հետ գործնական շփումն ունեն մեր կենսական-կոմպլեքսային թեմաները, ուսուցիչը պետք է համապատասխան չափով զինված լինի: Ձեռարկեստի արհեստանոցը, այգեգործութեան պարապմունքները, բանջարաբուծութիւնը, գլուղացու և բանվորի բշտն, տարրական հաշվապահութիւնը և անձնական փորձը պետք է մեր ուսուցչին հաստատ վտանելով կանգնեցնեն իրական հողի վրա: Գործնական մի աշխատանք՝ գրագիտութեան ուսուցումն արդեն ուսուցչութեան ձեռքում է գտնվում: Սա նրա աշխատանքի կարևոր մասն է, վոր ինչպես պրոֆ. Սորոմիլիենն է մատնանշել, շատ ու շատ զգալիորեն բարձրացնում է մեր աշխատավոր բնակչութեան աշխատանքի արտադրողականութիւնը և շատ պատասխանատու բնույթ է կրում մեր յերկրի անցման շրջանում դեպի կոոպերացիա, մեքենաներ, ռադիո, էլեքտրականութիւն և հողամշակման նոր ձեւեր: Կան սակայն միամիտներ, վորոնք կարծում են, վոր նոր դպրոցը և գրագիտութիւնը տեխնիկական վարժութիւնների հետ միասին չեն համա-

պատասխանում իրար: Սա իհարկէ սխալ է. մեզ հարկավոր է ավելի գրագիտութիւն, քան առաջ: Հարցը նրանում չէ՝ պէտք են արդոք տեխնիկական ունակութիւններ, այլ նրանում՝ թե վճռող և ինչպես գործադրել այդ ունակութիւնները: Խնդիրը միայն նրանում չէ՝ պէտք են արդոք ձևական գիտելիքներ, այլ նաև նրանում—յերբ, ինչպես և վճռող գործադրել այդ գիտելիքները:

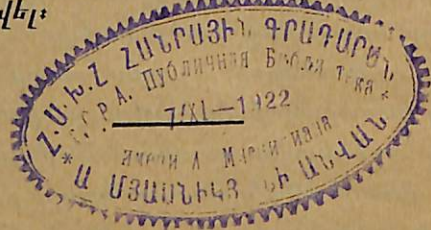
Մենք ձգտում ենք պարզ, սակավապետ, բայց զգաստ և յեռանդուն կերպով աշխատող դպրոցի: Նա մեզ պետք է, ինչպես միանգամայն լուրջ՝ անտեսական և սոցիալական արժանիք: Մեր պատանեկութիւնը պետք է դարձնենք առողջ, ուժեղ, աշխատունակ, հիմնականորեն գրագետ, վոր հասկանա՝ ինչո՞ւ համար է մեզ անհրաժեշտ աշխատանքային կյանք կառուցել, ինչպես պետք է ստեղծենք հիմքն այն մեծ պրոբլեմների, վոր բարձել ենք մեր ուսերին: Մեր պատանեկութեան վերաբերմամբ աշխատանքային դպրոցը կրտա մեզ այս յերաշխիքները:

Մեր կարծիքով այսպես պետք է պարզաբանել հասարակական—աշխատանքային դպրոցի ծրագրերը, վորոնք դառնում են ընդարձակ պլան աճող սերնդի 40 միլիոնանոց կադր յերկրի գործնական կյանքին լծելու համար: Նրանք զբաղված

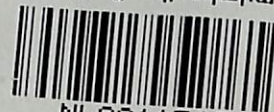
են մանկական վողջ հասարակութեան առողջացումով. մեր պատանեկութեան կյանքն ու աշխատանքը նրանք կազմակերպում են այն ուղղութեամբ ու պլանով, վորով առաջնորդվում եմք մեզ յերկիրը: Այդ ծրագրերի ուսով իրականացումը կանքում՝ յերկար և դժվար աշխատանք ե: Պետք ե համակվել այս ծրագրերով, թափանցել նրանց մեջ՝ քաջ առ քաջ դիրքեր գրավելով:

Ծրագրերի վրա դեռ մեծ աշխատանք ունի կատարելու կենդրոնը՝ հաշվի առնելով տեղերի գործունեութիւնը: Պետք ե ստուգել, վերահսկել, նոր կապեր ստեղծել, ավելի ոգնել, քան ընդնել կամ հետազոտել, հոգալ նյութերի (գործիք, սերմ, քարտեզներ, տեղեկատուներ) և միջոցների (արհեստանոցներ) մասին: Այս բոլորն անհրաժեշտ ե և յեթե հաստատ պահենք՝ այդպես ել կրինի:

Մեր առաջ աշխատանքի հսկայական ասպարեզ ե բացվել:

<< Ազգային գրադարան

NL0211549

45. 965

ԳԻՆՆ Ե 15 ԿՈՊ.

